

מבשר טוב

משא כ"ק עט"ר אדמו"ר שליט"א
בשמחת נישואין

פרשת ויגש תשס"ט

בני ברק יצ"ו

מאמר אני יוסף

יבואר תוכחה הגדולה שבעצם התגלות האמת של "אני יוסף", וכן ביום הדין שלעתיד, שנודע לאדם עד כמה יכול להפוך עצמו מקצה לקצה ולהתעלות מאוד כפי כוחו ועניינו

א

הקדמת השאלות בפרשת השבוע

"ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני ואל יחר אפך בעבדך, כי כמוך כפרעה"

א. המפרשים נלאו לפרש ענין "ויגש אליו יהודה", למה נצרך לגשת אליו, הרי לפניו היה עומד ומדבר עמו, כנאמר בפסוקים שלפניו בשלהי פרשת מקץ [מד טז]: "ויאמר יהודה מה נאמר לאדני וגו'", ומהו שהתחיל בפרשה חדשה "ויגש אליו, ויאמר ידבר נא עבדך דבר וגו'", כאשר לפניו הוא עומד ומדבר עמו, והיה צריך להמשיך בדיבור הנוסף שאומר עתה: "ויאמר יהודה אדוני שאל את עבדיו וגו'".

ב. ולהלן [מה א-ג]: "ולא יכול יוסף להתאפק וגו', ויאמר יוסף אל אחיו: אני יוסף, העוד אבי חי, ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו".

ויש לבאר למה לא יכלו לענות אותו, ולמה נבהלו מפניו כל כך, הלא לא אמר להם כאן ולא כלום, כי אם "אני יוסף" בלבד, ולא הוכיחם על שמכרוהו ולא האשימם בכלום, רק אני יוסף העוד אבי חי, ומה יש להיבהל מזה כל כך.

ורש"י פירש שנבהלו מפניו "מפני הבושה". ועדיין תמוה שתביאם הבושה לבהלה גדולה כזו, עד שמרוב השתוממותם לא יכלו לענות אותו, והיה צריך לקרבם בלשון רכה ופיוס, כנאמר בפסוק הבא [פסוק ד]: "ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי וגו'".

המדרש לומד מכאן ליום הדין ותוכחה שלעתיד, ויש לדעת מה תוכחה נאמרה כאן

ג. ובמדרש [ב"ר צג, יא]: "רבי אלעזר בן עזריה אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, ומה יוסף הצדיק שהוא בשר ודם כשהוכיח את אחיו לא יכלו לעמוד בתוכחתו. הקדוש ברוך הוא שהוא דיין ובעל דין, ויושב על כסא דין ודן כל אחד ואחד, על אחת כמה וכמה שאין כל בשר ודם יכולים לעמוד לפניו", ע"כ.

ותמוה, מה תוכחה מצא רבי אלעזר בן עזריה שהוכיח כאן יוסף את אחיו, שלמד ממנה קל וחומר ליום הדין הגדול. ומדרש זה מלמדנו שעצם התגלות "אני יוסף" יש בה תוכחה קשה לאחים, שכמו כן יהיה ביום הדין וביום תוכחה, שעצם התגלות הקב"ה "שהוא דיין ובעל דין ויושב על כסא דין וכו'", זה עצמו יהיה תוכחה קשה ביותר לאדם, עד "שאין כל בשר ודם יכולים לעמוד לפניו".

וכמובן זה צריך ביאור, מה יש בגילוי זה מוסר ותוכחה, עד שאי אפשר לבשר ודם לעמוד מפניו.

כיצד יתכן שלא הכירו אחי יוסף אותו בגלל חתימת הזקן שנוספה בו

ד. ובפרשת מקץ נאמר [מב ח]: "ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו". ופירש רש"י ז"ל: "ויכר יוסף וגו', לפי שהניחם חתומי זקן. והם לא הכירוהו – שיצא מאצלם בלא חתימת זקן, ועכשיו מצאוהו בחתימת זקן", ע"כ.

והדבר תמוה, שמתוך עשרה אחים אף אחד לא הכירו בשביל חתימת זקן שנוספה בו, והרי לא היה ילד קטן כשמכרוהו, אלא בחור בן שבע עשרה שנה [לז ב], ועתה היה מעט יותר מבן שלשים, וכי לא יכיר איש את אחיו בשביל חתימת זקן שנוספה בו, וזה צריך עיון.

ה. ובקריאת שם יוסף אמר הכתוב [מא מה]: "ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח", ופירש רש"י: "מפרש הצפונות". ויש לדקדק לפי פירושו, שלשון "צפנת פענח" אינו הולם, והיה צריך לקרוא שמו 'מפענח צפונות', שזה מורה על פירוש הצפונות. [ואונקלוס תרגם: "גברא דמטמרן גליין ליה". ובתרגום יונתן בן עוזיאל: "גברא דטמירן מפרסם"].

צריך עיון בסעודת יוסף עם אחיו, איך אכלו ונשכרו עמו תוך שמתנכר כנגדם

ו. ובפסוקי סעודת יוסף עם אחיו, נאמר [מג טז]: "ויאמר [יוסף] לאשר על ביתו, הבא את האנשים הביתה, וטבוח טבח והכן, כי אתי יאכלו האנשים בצהרים". ולהלן [מג לג-לד]: "וישב לפניו הבכור כבכורתו והצעיר כצעירתו, ויתמהו האנשים איש אל רעהו וגו, וישתו וישכרו עמו".

וצריך ביאור, כיצד מתאימה כל זו הסעודה, תוך כדי שהוא מתנכל אליהם ומאשימם באשמות שונות של ריגול וגניבת הגביע וכו'. ועד כדי כך נהנו יחדיו בסעודה שהפסוק מעיד "וישתו וישכרו עמו". ואף באותה סעודה עצמה הגישו לו לבדו ולהם לבדם, כדי להבדיל ביניהם, ועם כל זה היו משתכרים עמו, והוא תמוה.

והרה"ק רבי מענדלי ווארקער זצלה"ה אמר, "וישתו וישכרו עמו", שהשתכרו "עמו" בעצמו, ולא ביין. שגודל האהבה וההנאה שהיו שבטי קה נהנים מיוסף הצדיק הביאם עד כדי שכרות, והיינו "וישתו וישכרו עמו", שממנו בעצמו השתכרו.

וכמובן זה המאמר מגדיל הפליאה, שהרי כל העת התנכל אליהם יוסף, ואינם יודעים על מה הם מובאים אם על הכסף השב באמתחותיהם, או על שנחשדים בריגול, וכאשר בעצמם אמרו [מג יח]: "על דבר הכסף השב באמתחתינו בתחילה אנחנו מובאים, להתגולל עלינו ולהתנפל עלינו, ולקחת אתנו לעבדים ואת חמורינו". וכיצד זה התהפך הדבר בסעודתם מקצה לקצה, ואכלו ושתו עמו בהנאה גדולה, עד כדי כך שנשכרו "עמו" בעצמו, שהנאתם ממנו הביאה אותם לידי שכרות. ומצוה ליישב דברי חכמים וחידותם.

ב

כח המהפכה הגדולה שבנפש איש ישראל להפוך עצמו לבריה חדשה יוסף הצדיק נשאר בצדקו ומדרגתו בכל המעברים הקשים שעברו עליו

והנראה בעזרי"ת בהקדם מאמר אא"ז זצלה"ה בתולדות אדם [פרשת וישב] וז"ל ק: "ויקח אדוני יוסף אותו, ויתנהו אל בית הסוהר מקום אשר אסורי המלך אסורים, ויהי שם בבית הסוהר [לט כ]. וי"ל לכאורה 'ויהי שם בבית הסוהר' הוא מיותר, כי בודאי היה במקום שנתנהו".

"ונוכל לומר, כי הכתוב יגיד בזה צדקתו של יוסף, שהיה כל כך גדול בצדקו, אפילו בעת שהיה במצור ובמצוק מאד, אף על פי כן לא ירד ממדרגתו הראשונה. וזה היא הפירוש ויהי שם, פירוש: שהיה בהווייתו ומדרגתו הראשונה, אפילו כשהיה בבית הסוהר" עכל"ק.

מתוך כל המעברים והנסיונות שעברו על יוסף נהפך לבריה חדשה ומציאות שונה בתכלית

והנה מתוך כל מצור ומצוק שעבר על יוסף הצדיק, בנסיונות קשים ומרים של ארץ מצרים ערות הארץ, ונסיון אשת פוטיפר, ואחר כך בשבתו בבית האסורים. ועמד איתן בעוז בכל הצרות והעגמות נפש משברים ויסורים נוראים שעברו עליו, ולא ירד בשום אופן ממדרגתו ומקדושתו. - בודאי נעשה בו מתוך כל זה מהפכה גדולה ועצומה, עד שעשה עצמו בריה חדשה לגמרי, ואחר כל המעברים הללו אין זה אותו יוסף שהיה בבחירתו לפני שעברו עליו כל המשברים הללו. [ועיין ליל שבת קודש מקץ [שנת תשס"ט, ס"ק ו] שהארכנו בזה בביאור המהפכה שעשה יוסף כדברי המדרש [ב"ר פט, ג] בפסוק [קהלת ד יד]: "כי מבית האסורים יצא למלוך, זה יוסף שיצא מבית האסורים של פרעה, יצא למלוך" ע"ש].

ובזה נוכל לתרץ "ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו", לפי שהפך עצמו לאיש אחר לגמרי מכל וכל, ושינה עצמו מן היסוד, וכל שיחו ושיגו עימהם לא היה כלל כפי מה שהכירוהו בבחירתו. ולכן לא עלה על דעתם לקשר הנהגתו עימהם עתה, שהיה מתנהג באצילות המלוכה ובחכמה ותבונה יתרה, ולא עלה עד דעתם שאיש מיוחד זה הוא יוסף אחיהם, שזכרוהו בתור נער ולא החשיבוהו כל כך כמבואר בפסוקים ריש פרשת וישב.

וכוונת "חתימת זקן", רומז למאמרם ז"ל [קידושין לב:]: "אין זקן אלא מי שקנה חכמה", וכדפירש רש"י שם, שהוא לשון נוטריקון: "זה קנה חכמה". ולא מחמת חתימת הזקן בפני עצמו לא הכירוהו, אלא שזה היה תוצאת המהפכה הגדולה שעשה בעצמו, עד שנתהפך למלך גדול שהנהיג מלכותו הגדולה בתבונה יתרה, ולא עלתה על דעתם שיתכן שזה יוסף שהיה נראה בעיניהם כנער.

יסוד כח התשובה להתהפך לאיש אחר ואינו אותו האיש כלל

כי מדה זה תקועה בשורש נפש איש ישראל, שיש בכוחו להפך עצמו במהפכות גדולות ולהתעלות בבת אחת בעליה עצומה, עד שלא יהיה אותו אדם כלל, ופנים חדשות לגמרי בפנימיות ובחיצוניות, ובכל מהלך החיים ואופיו ומידותיו. כאשר מצוי לפעמים אנשים שהשתנו עצמם מקצה לקצה בכל יסודות מהלכי חייהם, עד שנראה שאין זה אותו האיש שהיה בתחילה, וכבריה חדשה לגמרי.

כמבואר ברמב"ם ביסודה של מצות התשובה [פ"ב מהל' תשובה ה"ד]: "מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ובתחנונים כו', ומשנה שמו, כלומר: אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים ומשנה מעשיו כולן לטובה ולדרך ישרה וכו'", עכ"ל. הרי מבואר, כוחה של תשובה עד כדי כך שנעשה לאיש אחר, ואינו אותו האיש.

החילוק בין תלמיד חכם לעם הארץ כבריה שונה לגמרי

וכמו שמצינו החילוק בין התלמיד חכם לעם הארץ שהוא ממש כבריה בפני עצמה, כדמרוז בגמרא ברכות [יז.]: "מרגלא בפומיהו דרבנן דיבנה: אני [העוסק בתורה] בריה וחברי [עם הארץ] בריה, אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתי בשדה, אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתי, כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתי", ע"כ.

והיינו, שהוא מתחלק כבריה בפני עצמו, ואינם מאותו סוג כלל, שהתלמיד חכם מתקדש בתורתו ונעשה כבריה שונה ובמלאכה שונה, וכל דרכם שונה בתכלית, ואי אפשר לדמות ולהתגדר כלל זה בזה. וכדאיתא בסוגיא דבכורות [לא.]: עד כמה היו החברים צריכים להתרחק מעם הארץ שלא להתערב בהם, והדין המבואר שם כיצד יהפוך עצמו העם הארץ לחבר, שצריך לקבלו בפני כמה דיינים וכו' כמבואר שם. - וכל זה מחמת השינוי הגדול שנעשה בתלמיד חכם מכח תורתו הקדושה.

וכענין דאיתא בזהר הקדוש [רע"מ ויקרא כט: ובהקדמת התקונים ועוד] שתלמיד חכם הוא בבחינת שבת, והרי אמרו ז"ל [ב"ר יא, ב] שאפילו מאור פניו של אדם, "לא דומה כל ימות השבת, כמו שהוא בשבת". וכידוע מהבאר מים חיים זצללה"ה, שהיה משתנה צורתו לאדם אחר לגמרי בשבת קודש, ונעשה גבוה בראש שלם יותר מימות החול. וכדוגמת כן הוא החילוק שבין התלמיד חכם לעם הארץ, שהוא אדם אחר לגמרי.

וזאת בכח כל איש ישראל להפוך עצמו וכל מהותו, למהות של תורה, ונעשה בזה אדם אחר חדש ומחודש, ומשתנה מעצם יסודו. כאשר העיד הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זצלה"ה, על רבו אא"ז היהודי הק' זי"ע, שקשה מאוד להאמין בו שהיה ילוד אשה. – כי מרוב שזיכך עצמו בגודל קדושתו, נהפך לעצם מהות ומציאות שונה, עד שהיה קשה להשיג בבריה ויצירה מחודשת כזו שהוא ילוד אשה.

בהסתכלות בצדיק בלבד יתעורר לתשובה – כשמתבונן עד כמה יכול ילוד אשה להפוך עצמו

ובזה נראה לבאר מה שהביא זקני הק' זצלה"ה בתולדות אדם [ריש פרשת דברים], שיש צדיק שאין צריך להוכיח בדיבור כלל, ואף לא במעשה, רק כשמסתכלים בו בלבד מתעוררים לתשובה.

וזל"ק: "ויש עוד דרך גבוה מאד, והוא הצדיק הגדול המקושר תמיד בלי הפסק רגע אחת להשם יתברך, באהבה נפלאה בכלות הנפש ממש אליו יתברך, ומשוטט במחשבתו בדביקות נפלא להשם יתברך. – מצדיק כזה אין צריכין כלל לשמוע מאתו דברי מוסר, כי בראות פניו כראות פני אלקים, ותיכף יתעוררו הבאים אליו ויהרהרו בתשובה שלימה, כל איש ואיש מקרב ולב עמוק, בראותם הדר זיו פניו, איך שהוא מקושר באהבה ותשוקה ובביטול כל נפשו ורוחו להשם יתברך. ועל ידי זה יתעורר כל נפש מישראל הרואים אותו ביראה ופחד גדול", עכל"ק. [ועיין עוד שם בפרשת שלח שכתב במעין זה, שבכוח הסתכלות הצדיק באדם מתהפך: "כמו שאמרו על הרב רבי אלימלך זכר צדיק לברכה: כשהיה מביט על איש שבא אליו, נהפך האיש תיכף לאיש אחר" עכל"ק].

והיינו, כי כשמסתכלים בזיו הדר קדשו של הצדיק הזה, ורואים לאיזה מדרגה יכול ילוד אשה להפוך את עצמו, תיכף מתעוררים לתשובה שלמה מקרב לב עמוק. כאשר מרגיש גודל המרחק בינו ובין הצדיק, "בראותו הדר זיו פניו, איך שהוא מקושר באהבה ותשוקה, בביטול כל נפשו ורוחו להשם יתברך", זה מעורר נפש ישראל הרואה אותו ביראה ופחד גדול, לומר לעצמו גם כן, מדוע אין אני משנה מעשי לטובה, ואיני מתהפך לאיש אחר.

ג

התוכחה הגדולה שבהתגלות האמת בחוש לעין האדם

בנתיב דרכנו יתבאר הבהלה הגדולה שנתפסה בשבטי קה, ממאמר "אני יוסף" בלבד, אף כי לא אמר להם שום דבר תוכחה ומוסר כמו שתמהנו בזה [לעיל ס"ק א]. אך מעצם הגילוי שנתגלה לפנייהם שזה יוסף, ובפתאום ראו בחוש עד כמה התהפך לאיש אחר שונה לגמרי ממה שהכירו בו. ועד כמה טענו בו שהרי מתחילה דנו אותו לחיוב מיתה, והיה נדמה בעיניהם לנער כנ"ל. ובפתאום רואים שנעשה למלך גדול, וכל מהותו נשתנה לבלי היכר, ועל כך היה גודל השתוממותם, וגרם להם בהלה ופחד גדול, וכדברי התולדות אדם הנ"ל שהצדיק הגדול מהסתכלות בו בלבד מתעורר יראה ופחד גדול.

ביום הדין והתוכחה תתגלה מעצמה כל האמת בבירור לפני האדם

ועל כך אמר רבי אלעזר בן עזריה [מדרש הנ"ל ס"ק א]: "אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, ומה יוסף הצדיק שהוא בשר ודם, כשהוכיח את אחיו לא יכלו לעמוד בתוכחתו. הקדוש ברוך הוא שהוא דיין ובעל דין, ויושב על כסא דין ודן כל אחד ואחד, על אחת כמה וכמה שאין כל בשר ודם יכולים לעמוד לפניו". – כי אותה תוכחה ממש תהיה לעתיד, שבעת התגלות כל האמת לפני האדם, לא יצטרכו לומר לו שום דברי מוסר ותוכחה, והכל יראה במו עיניו ויבין מעצמו, ובושה גדולה וכלימה תכסנו. כאותה בהלה ובושה שתפסה את האחים בהתוודע אליהם יוסף.

כי יראה האדם בחוש כמה רחוק הוא ממה שהיה מסוגל להגיע, ואיך שהיה יכול להיות לאיש אחר לגמרי, לא אותו האיש שהגיע שמה כלל. וכמו כן יראה אנשים אחרים שכן קיימו תכלית הנרצה מהם עלי אדמות, או אבותיו וזקניו שיוצאים לקבל פני זרעם כידוע, ובושה וכלימה תכסנו כשיראה עצמו לעומתם, ועד כמה רחוק הוא ממה שהיה צריך ויכול לעשות בעולם. ואין כל בשר ודם יכול לעמוד בפני הדין ובעל דין, כשיושב על כסא הדין ודן כל אחד ואחד, מדוע לא היית מה שצריך אתה להיות, ושהיה כל האפשרות בידך להיות, כדוגמת אותם צדיקים שכן היו מקיימים הנרצה מהם בשלמות ללא שום רבב.

כל אדם נידון לפי מה שהוא ולפי כוחו

ומטעם זה למד המדרש מפסוקים הללו, שאין דנין האדם אלא "לפי מה שהוא". וז"ל המדרש [ב"ר צג י]: "ויתן את קולו בבכי ולא יכלו אחיו לענות אותו. אבא כהן ברדלא אמר, או לנו מיום הדין או לנו מיום התוכחה כו', יוסף קטנן של שבטים היה, ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הה"ד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו. – לכשיבוא הקב"ה ויזכיר כל אחד ואחד לפי מה שהוא, שנאמר [תהלים נ] אוכיחך ואערכה לעיניך, על אחת כמה וכמה" ע"כ.

הרי לפנינו מפורש, שמזו התוכחה שהוכיח יוסף את השבטים, למד דין זה, שיוכיח הקב"ה "כל אחד ואחד לפי מה שהוא" דייקא. ומבואר מאוד לפי המתבאר שהרי לא הוכיחם יוסף ולא כלום, רק ראו בעיניהם למה אדם מסוגל להגיע אחר רוב עמל ויגיעה ועמידה בנסיונות ומשברים, שהוציא מעצמו כל הכוחות "לפי מה שהוא", כן יוכיח השי"ת לעתיד כל אחד לפי מה שהוא.

ונפיק לה המדרש מקרא "אוכיחה ואערכה לעיניך", היינו, שיוכיחו ויערכו לעיני כל אחד ואחד מה שהיה בכוחו לעשות בעולם "לפי מה שהוא", ויפה מדויקים דברי המדרש בפסוק זה בעזה"ת.

והיינו שידונו האדם לא רק לפי מעשיו והילוכו בעולם, אלא "לפי מה שהוא". שבכל מה שהיה יכול להתעלות ולהתגדל יותר בתורה ועבודת השי"ת, לפי כוחו וכשרונותיו וכו', כן יהיה נידון למה לו הוציא מעצמו יותר. שהרי על כך ניתנו לו כל אלו הכישורים והאפשרויות לכך, כדי שינצלם לטובה ולברכה לתיקון העולם ותכליתו כרצון הבורא ברוך הוא.

וכן איתא במכילתא [יתרו פרשת בחודש ט]: "שהיו משמיעים את האדם לפי כחו שנאמר שם [תהלים כט] קול ה' בכח". והאריך בזה כ"ק אאמו"ר זצלה"ה בחלקת יהושע מאמרים [מאמר שישי] מספה"ק ישמח משה [פרשת נצבים דף קלג ע"א] עיין שם באורך, שדנים כל אחד לפי כוחו הוא. ובתוך הדברים כתב: "יש ענינים שהם רק ממילי דחסידות, ואיש המוני העובר על זה אין לו אשמה, כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם הבריות. ולאיש חכם ומבין הוא מרומז בלאוין בעריות, ואם איש החכם ויבן את זאת עובר על ממילי דחסידות הנ"ל, הוא ח"ו כאיש המוני שעובר ממש על לאו דעריות הנ"ל" עכ"ל"ק עי"ש.

והוא המכוון במה שאמרו (פסחים נ): "דרב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי חלש, ואיתנגיד, כי הדר אמר ליה אבוה: מאי חזית, אמר ליה: עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה, אמר לו: בני עולם ברור ראית וכו'", ע"כ.

ונראה שאין הכוונה רק לרשעים שכאן הם למעלה מחמת עושרם, וצדיקים למטה מחמת עוניים וכדומה. אלא הכל נמדד לפי כוחו של האדם, ולפי מה שהוא, כי יש שאמנם היו צדיקים, אבל לפי כוחם ואפשרותם היו יכולים להתעלות הרבה יותר. ולעומתם אנשים פשוטים בינונים שלא יכלו להגיע למעלות גבוהות, אבל לפי כוחם ניצלו הרבה יותר את אפשרויותיהם, ולפי עמלם ויגיעם יותר חשובים הם למעלה ודו"ק.

גם בימינו אפשר לפעמים להשתומם למראה אנשים שעשו מהפכות אדירות

אף בימינו אנו ניתן לפעמים להשתומם למראה, כאשר רואים לפעמים אנשים שעשו מהפכות גדולות בחייהם, ומעת לעת מתגדלים יותר ויותר, עד בלי הכר כלל, לעומת מה שהיו מאז. – ובעצם ההתבוננות בחייהם ובעוצמת המהפכה הגדולה שעברה עליהם, מתעוררת תביעה גדולה ונוקבת, מדוע אין אנו עושים בעצמנו גם כן אותה מהפכה הגדולה, הרי לנגד עינינו הוכחה מוחצת מאנשים שאזרו עוז ועשו את המהפכה הגדולה בחייהם, ונשתנו עד בלי היכר. ואין צריך עוד שום מוסר ותוכחה, רק עצם הדבר שרואים התופעה הברוכה הזו לנגד עינינו, הוא מחייב כל אדם.

ואין שום מקום לחוש, שמא תתערב בזה מידת הקנאה. כי זו קנאה טובה ומועילה. כאשר ידוע שבכל מדה יש להשתמש בצורה הנכונה ובמקום הנכון, ואף מידת הקנאה יש בה תועלת. כאשר אמרו ז"ל [ב"ב כא:]: "קנאת סופרים תרבה חכמה". ואמר הרה"ק מקוצק זצלה"ה, שמידת הקנאה אדם נולד בה. וכנראה הטעם בזה משום שהיא נצרכת להתגדלות האדם בכל דבר בימי חייו, שבכוח קנאת סופרים ממצה את כוחותיו וכשרונותיו כפי כוחו.

וכדוגמת הייחוס שיש לאדם יחסן, שעיקרו נועד לטובה כמובן, שיזכור תמיד ויראה לנגד עיניו מי היו אבותיו וזקניו, כמה היו עובדים הבורא יתברך בכל לב, וזה יעוררנו מאד להטיב דרכיו ומעשיו. אלא שלפעמים יכול היחסן לנצל

יחוסו לרעה חלילה, ולהתגדל בייחוסו על אנשים אחרים וכיוצא, אבל ביסוד הייחוס צריך לסייע ולעורר האדם לשפר דרכו יותר ויותר.

כוחו הנפלא של יוסף להפוך עצמו כפי הנדרש בכל עת אם להצפין או לגלות

ובזה נבוא ליישב שאר קושיותינו [ס"ק א], שהיסוד המורם הוא כוחו הנפלא של יוסף הצדיק במהפכות ותמורות שעשה בנפשו. וכשמתבוננים בתהלוכותיו עם האחים, מתגלה כל העת כח אדיר זה, וכל זאת נתברר להם לשבטים כשרק נודע להם שהוא יוסף, והבינו למפרע עד כמה היה כוחו גדול להפוך את עצמו לטובה, כפי המידה הנצרכה לו בכל מקום.

ובזה יתורץ פליאתנו בתהפוכות סדר סעודת יוסף עם אחיו, שאף בהיותם נתונים מצד אחד תחת ההתנכלות והפחד והמורא שחשו, שלא ידעו למה נטפל אליהם. – הצליח יוסף ובתוך כל זאת לנטרל מהם את כל הרגשת ההתעללות, ולקרנם בסעודה באהבה וחיבה כל כך, עד שנשכרו "עמו", שנשתכרו עמו בעצמו.

וביאור שם "צפנת פענח", היינו שהיה חכם מחוכם גם בהצפנת הצפונות, שכשם שצריך חכמה גדולה לפענח הצפונות, כן צריך יותר חכמה להצפין היטב הפענוח בעת הצורך. – ובזה היה גדול כוחו של יוסף, שהיה שולט בה בעת על שתי הדרכים, והיה יכול מצד אחד לפרש הצפונות, ולפענח המטמונות כשנצרך לפרסמם. ובד בבד היה יודע מאידך גם להצפין הפענח ולהסתיר עצמו בחכמה מאחיו שלא יכירוהו. והיינו "צפנת פענח", על שם שהצפין פענוחו, ולא גילה מה שלא היה צריך לגלות.

ובזה נבוא אל הישוב בפתיחת הפרשה: "ויגש אליו יהודה וגו'", ששאלנו למה לו לגשת אליו כאשר היה עומד ומדבר עמו. – אך עומק לשון "ויגש אליו" מורה, על הכבוד והיראה שרחש אליו, שכנראה היה יהודה בחכמתו מרגיש שיש כאן אצל יוסף כח אדיר של תהפוכות ומהמורות כמבואר, אף כי לא ידע עדיין שהוא יוסף. וכבר ניטעה בו הרגשת היראה והכבוד שיש לחוש ולהתפעם כשרואים תופעה זו כמו שנתבאר, וזאת התחיל יהודה לחוש כבר בעומדו עמו, ולכן היה ניגש ומתקרב אליו להתבונן במראה הגדול הזה, ויאמר אליו בי אדוני וגו' ודו"ק.

ויהא רעוא שנזכה לקיים תכלית הנרצה מאיתנו כראוי, ולהחיש בזה ביאת גואלנו גואל צדק במהרה בימינו אמן.

להצטרפות לרשימת התפוצה שילחו מייל לכתובת m0732951213@gmail.com